

บทความวิชาการ Hot Issue

(กรกฎาคม ๒๕๕๙)

มติใหม่ของคุณย์ดำรงธรรม ภายใต้คณะรักษาความสงบแห่งชาติ

สำนักวิชาการ
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
ดาวน์โหลดเอกสารได้ที่ <http://www.parliament.go.th>

มติใหม่ของคุณย์ดำรงธรรมภายใต้คณะรักษาความสงบแห่งชาติ

พิรุวรรณ กิติคุณ

วิทยากรชำนาญการ

กลุ่มงานบริการวิชาการ 1 สำนักวิชาการ

การอำนวยความสะดวกเป็นธรรมถือเป็นหน้าที่สำคัญประการหนึ่งในการบริหารราชการแผ่นดินของภาครัฐ เพราะหมายถึงการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนให้ได้รับความเป็นธรรมภายใต้กฎหมายที่เท่าเทียมกัน ก่อให้เกิดความสงบสุขและเป็นการลดข้อขัดแย้งภายในสังคม ซึ่งแนวทางหนึ่งที่เป็นรูปธรรมของภาครัฐเพื่ออำนวยความสะดวกให้เกิดขึ้นในสังคม คือ การจัดตั้งศูนย์ดำรงธรรม เพื่อให้เป็นศูนย์กลางในการให้ความช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในทุกเรื่อง

ศูนย์ดำรงธรรมได้มีการจัดตั้งอย่างเป็นทางการโดยกระทรวงมหาดไทย ในวันที่ 1 ธันวาคม 2545 โดยมีภารกิจหลัก คือ การรับเรื่องราวร้องทุกข์ของประชาชนและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน โดยมีช่องทางการร้องเรียนหลายช่องทาง ได้แก่ ช่องทางการเข้ามารับบริการด้วยตนเอง (Walk in) ช่องทางโทรศัพท์สายด่วน 1567 ช่องทางเว็บไซต์ www.damrongdhama.moi.go.th และช่องทางไปรษณีย์ (ตู้ ป.ณ. 1 ปณฝ. มหาดไทย กรุงเทพฯ 10200)

ต่อมาในวันที่ 18 กรกฎาคม 2557 คณะรักษาความสงบแห่งชาติได้มีประกาศ ฉบับที่ 96/2557 เรื่อง การจัดตั้งศูนย์ดำรงธรรม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานระดับจังหวัดและให้การปฏิบัติงานของส่วนราชการในจังหวัดสามารถให้บริการประชาชนได้อย่างเสมอภาค มีคุณภาพ รวดเร็ว ลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน และประชาชนได้รับความพึงพอใจ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ให้จังหวัดจัดตั้งศูนย์ดำรงธรรมขึ้นในจังหวัดเพื่อทำหน้าที่ในการรับเรื่องร้องเรียน ร้องทุกข์ ให้บริการข้อมูลข่าวสาร ให้คำปรึกษา รับเรื่องปัญหาความต้องการและข้อเสนอแนะของประชาชน และทำหน้าที่เป็นศูนย์บริการร่วมตามมาตรา 32 แห่งพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 โดยจัดตั้งขึ้น ณ ศาลากลางจังหวัดหรือสถานที่อื่นตามที่เหมาะสม โดยประกาศให้ประชาชนทราบ

2. ให้ทุกกระทรวง กรม ส่วนราชการ และหน่วยงานของรัฐ สนับสนุนการดำเนินการของคุณย์ดำรงธรรมทั้งด้านวัสดุ อุปกรณ์ และบุคลากร ให้สามารถให้บริการแก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง

3. ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดบูรณาการการบริหารจัดการร่วมกับหัวหน้าส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐ เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ ขั้นตอน และวางแนวทางการปฏิบัติภายในศูนย์ดำรงธรรม

4. ให้สำนักงบประมาณสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานของคุณย์ดำรงธรรมและการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ตามข้อเสนอของคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ

5. ในกรณีที่เป็นจำเป็นต้องดำเนินการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของศูนย์ดำรงธรรม ให้สามารถแก้ไขปัญหาของประชาชนให้เสร็จสิ้นอย่างรวดเร็ว การพัฒนาจังหวัดตามนโยบายของรัฐบาล การป้องกันและแก้ไขปัญหาภัยพิบัติสาธารณะ การป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพเสพติด การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ การคุ้มครองป้องกันหรือช่วยเหลือประชาชนผู้ด้อยโอกาสให้ได้รับความเป็นธรรม และการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคมตามนโยบายของรัฐบาล ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจสั่งการ บังคับบัญชา กำกับ ดูแล บรรดาข้าราชการและพนักงานของรัฐในเขตจังหวัด ยกเว้นข้าราชการพลเรือนในพระองค์ ข้าราชการทหาร ข้าราชการฝ่ายตุลาการ ข้าราชการฝ่ายอัยการ ข้าราชการในสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน พนักงานในสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด และข้าราชการในสำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติประจำจังหวัด

6. ให้กระทรวงมหาดไทยมีหน้าที่กำกับ ดูแล และอำนวยความสะดวกให้การดำเนินงานของศูนย์ดำรงธรรม และการบริหารงานจังหวัดดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน

ปัจจุบัน มีศูนย์ดำรงธรรมส่วนกลาง ณ ศาลาว่าการกระทรวงมหาดไทย และศูนย์บริการประชาชน กรมการปกครอง (วังไชยา) และศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดครบ 76 จังหวัด และศูนย์ดำรงธรรมอำเภอครบ 878 อำเภอ และได้ขยายผลไปยังศูนย์ดำรงธรรมท้องถิ่นบางแห่งแล้ว (คณะรัฐมนตรีมีมติการสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์ดำรงธรรม, 2557) ซึ่งศูนย์ดำรงธรรมมีการให้บริการประชาชน 7 มิติ ดังนี้

1. มิติการรับเรื่องร้องเรียน – ร้องทุกข์ แบ่งเป็น

- 1.1 เรื่องเดือดร้อนรำคาญ ได้แก่ การบริการพื้นฐาน เหตุรำคาญ มลภาวะ ชุมชู่ สาธารณภัย
- 1.2 เรื่องขอความช่วยเหลือ ได้แก่ ทุนประกอบอาชีพ ทุนการศึกษา การสงเคราะห์ผู้ป่วย การขอที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย การขอความช่วยเหลืออื่น
- 1.3 เรื่องแจ้งเบาะแส ได้แก่ ยาเสพติด ผู้มีอิทธิพล สถานบริการ การพนัน
- 1.4 เรื่องที่ดิน ได้แก่ การพิพาทที่ดินระหว่างรัฐกับเอกชน การพิพาทที่ดินระหว่างเอกชนกับเอกชน เอกสารสิทธิ์ การถูกปิดกั้นเส้นทาง การบุกรุกที่สาธารณะ
- 1.5 เรื่องร้องเรียนเจ้าหน้าที่รัฐ ได้แก่ พฤติกรรมการทุจริต การบริการที่ไม่เป็นธรรม
- 1.6 เรื่องคุ้มครองผู้บริโภค ได้แก่ อสังหาริมทรัพย์ รถยนต์ สินค้าทั่วไป การบริการทั่วไป
- 1.7 เรื่องหนี้นอกระบบ ได้แก่ มูลหนี้ไม่เกิน 2 แสน มูลหนี้เกิน 2 แสน
- 1.8 เรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ป่าไม้ แหล่งน้ำ ขยะ มลพิษ
- 1.9 เรื่องอื่น ๆ ได้แก่ การขอทราบข้อมูล การปรึกษา การเสนอปัญหาหรือความคิดเห็น

2. มิติการบริการเบ็ดเสร็จ (One stop service) เช่น การรับชำระค่าน้ำประปาและค่าไฟฟ้า การทำบัตรประจำตัวประชาชน การคัดสำเนาทะเบียนราษฎร การขึ้นทะเบียนผู้ประกอบการ SMEs การบริการเบ็ดเสร็จด้านการลงทุน การบริการออกบัตรนายจ้าง การจดทะเบียนแรงงานต่างด้าว และการชำระภาษีรถทุกชนิด (กรณีไม่ต้องตรวจสอบสภาพรถ) เป็นต้น

3. มิติการบริการและส่งต่อ (Service link) เช่น การจดทะเบียนคนพิการ การจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ การบริการขออนุญาตจัดตั้งสถานประกอบการ การขออนุญาตจัดตั้งโรงงาน การขออนุญาตใช้ไฟฟ้า น้ำประปา และโทรศัพท์ การต่อใบอนุญาตผู้ประกอบการ เช่น สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง ร้านเกม ร้านคาราโอเกะ เป็นต้น

4. มิติการบริการข้อมูลข่าวสาร/ให้คำปรึกษา เช่น การให้ข้อมูลทางการเกษตรที่จำเป็นสำหรับประชาชน (ราคาพืชผล ราคาปุ๋ย พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ เครื่องมือทางการเกษตร) ข้อมูลทางเศรษฐกิจ การให้คำปรึกษาเกี่ยวกับคดีความ หนี้นอกระบบ ปัญหาครอบครัว การประกอบอาชีพ การลงทุน SMEs การประกอบธุรกิจต่าง ๆ เป็นต้น

5. มิติการรับเรื่องราวความต้องการและข้อเสนอแนะของประชาชน เช่น ข้อคิดเห็นในการปฏิรูปประเทศไทยเพื่อเสนอต่อสภาปฏิรูปแห่งชาติ 11 ด้าน (ด้านการเมือง ด้านการบริหารราชการแผ่นดิน ด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ด้านการปกครองท้องถิ่น ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ ด้านพลังงาน ด้านสาธารณสุข ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสื่อสารมวลชน ด้านสังคมและอื่น ๆ)

6. มิติการปฏิบัติตามนโยบายสำคัญเร่งด่วนของรัฐบาล/หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ เช่น การแก้ไขปัญหาหนี้นอกระบบ

7. มิติการจัดชุดปฏิบัติการเคลื่อนที่เร็ว (Mobile service) เป็นการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนเฉพาะหน้าโดยมีหน่วยเคลื่อนที่เร็ว หากเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉินหรือมีการแจ้งเบาะแส เช่น ยาเสพติด การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า บ่อนการพนัน โดยจะสนธิกำลังตำรวจ ทหาร มูลนิธิ อาสาสมัคร เพื่อไปช่วยเหลือจับกุม (รายงานผลการดำเนินงานของรัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ครบรอบ 1 ปี, 2557)

ฉะนั้น เห็นได้ว่าการจัดตั้งศูนย์ดำรงธรรมมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นช่องทางของคณะรักษาความสงบแห่งชาติและรัฐบาลในการรับทราบความทุกข์และความสุขของประชาชน และสามารถแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน รวมทั้งได้รับฟังข้อเสนอแนะหรือแก้ไขความคับข้องใจของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ประชาชนได้รับความพึงพอใจในที่สุด แต่อย่างไรก็ตาม การจัดตั้งศูนย์ดำรงธรรมในมิติใหม่ภายใต้คณะรักษาความสงบแห่งชาติต้องอาศัยปัจจัยสนับสนุนหลายด้านเพื่อให้การดำเนินการประสบผลสำเร็จซึ่งปัจจัยสนับสนุนดังกล่าวประกอบด้วย

1. การประชาสัมพันธ์ ทุกจังหวัดและอำเภอต้องเร่งประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ทราบผ่านกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หอกระจายข่าว และสื่อต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนมาใช้บริการจากศูนย์ดำรงธรรมเพิ่มขึ้น

2. บุคลากร จะต้องมีการพัฒนาบุคลากรเพราะบุคลากรถือเป็นกลไกสำคัญที่จะขับเคลื่อนการดำเนินงานตามภารกิจของศูนย์ดำรงธรรมให้บรรลุผลอย่างเป็นรูปธรรมและเกิดผลสัมฤทธิ์ในทางปฏิบัติ โดยต้องพัฒนาให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานของศูนย์ดำรงธรรม พร้อมทั้งจะปฏิบัติงานบริการประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนเสริมสร้างแนวคิด อุทิศการณ์ คุณธรรม และทัศนคติที่ดีในการทำงาน เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนเป็นสำคัญ เช่น การมีจิตอาสา ความสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม ความมีศรัทธาในงานช่วยเหลือประชาชนที่ตกทุกข์ได้ยาก การมีทัศนคติที่ดีต่อศูนย์ดำรงธรรม การมีทัศนคติที่ดีต่องานที่

ปฏิบัติ การมีทัศนคติที่ดีต่อผู้รับบริการ การให้ความช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์โดยไม่แบ่งชนชั้น เชื้อชาติ ศาสนา และการปฏิบัติงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่มีผลประโยชน์ส่วนตัว

3. ความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน การดำเนินงานของศูนย์ดำรงธรรมต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องต่าง ๆ เช่น การจัดทำข้อมูล งานบริการประชาชน ข้อมูลข่าวสารสำคัญที่ประชาชนควรทราบ ข้อมูลกฎ ระเบียบ เงื่อนไข ขั้นตอน การพิจารณาอนุมัติ/อนุญาต ในอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ข้อมูลรายชื่อเจ้าหน้าที่พร้อมหมายเลขโทรศัพท์ที่สามารถติดต่อขอทราบข้อมูลหรือแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนตลอด 24 ชั่วโมง และช่องทางการส่งเรื่องร้องเรียน การร้องทุกข์หรืองานบริการอื่น ๆ เป็นต้น ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงต้องสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์ดำรงธรรมตามความเหมาะสมและจำเป็นเพื่อประโยชน์ของประชาชน

4. เทคโนโลยี ต้องมีการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการเชื่อมโยงข้อมูล เช่น การจัดทำระบบฐานข้อมูลการร้องเรียน การร้องทุกข์ที่เชื่อมต่อกับทุกจังหวัด การพัฒนาระบบฐานข้อมูลการให้บริการให้เชื่อมโยงบูรณาการข้อมูลร่วมกับศูนย์บริการอื่น ๆ เช่น ศูนย์ให้บริการด้านเกษตร ศูนย์ช่วยเหลือสังคม (OSCC) เพื่อให้เกิดการรองรับการปฏิบัติงานในรูปแบบของศูนย์บริการร่วมในระดับพื้นที่ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการทั่วประเทศ ให้มีความสะดวกรวดเร็ว รวมทั้งการพัฒนาระบบการติดตามรายงานผลการดำเนินงานให้ประชาชนผู้มารับบริการได้รับทราบ เพื่อสร้างความพึงพอใจและประทับใจแก่ประชาชนต่อบริการของภาครัฐ นอกจากนี้ ในปัจจุบันได้มีการนำระบบแอปพลิเคชัน Spond ซึ่งเป็นเทคโนโลยีรูปแบบหนึ่งเข้ามาช่วยพัฒนางานบริการให้เข้าถึงประชาชนได้สะดวกรวดเร็วมากยิ่งขึ้น

บทสรุปและข้อคิดเห็นของผู้ศึกษา

ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติในเรื่องการจัดตั้งศูนย์ดำรงธรรมได้สะท้อนให้เห็นถึงนโยบายของภาครัฐในการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้ประชาชน การบริการประชาชน การดำเนินการตามนโยบายที่สำคัญของรัฐบาล และการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนเพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์และความพึงพอใจสูงสุดจากการได้รับบริการที่ดีขึ้นและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

การกำหนดอำนาจหน้าที่ของศูนย์ดำรงธรรมเพิ่มขึ้น โดยให้มีการจัดตั้งศูนย์ดำรงธรรมระดับจังหวัด ถือว่าเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานระดับจังหวัด เพื่อให้กลายเป็นศูนย์กลางในการบูรณาการความร่วมมือของทุกส่วนราชการในการให้บริการและการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้กับประชาชนในพื้นที่ ส่งผลให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจเพิ่มมากขึ้น และทำให้ศูนย์ดำรงธรรมกลายเป็นศูนย์สั่งการแบบเบ็ดเสร็จเพื่อแก้ปัญหาในพื้นที่ ซึ่งเท่ากับว่าส่วนจังหวัดกลายเป็นหัวเรือใหญ่ในการขับเคลื่อนศูนย์ดำรงธรรมในแต่ละพื้นที่เพราะสามารถสั่งการให้ข้าราชการภายใต้สังกัดดำเนินการแก้ไขปัญหาอย่างทันท่วงที ซึ่งเดิมนั้นได้มีการปฏิบัติงานในลักษณะนี้อยู่แล้วแต่เป็นการแยกส่วนงานกันทำ ทำให้การดำเนินงานไม่เป็นองค์รวม ดังนั้นการประกาศของคณะรักษาความสงบแห่งชาติดังกล่าวจึงเป็นการแก้ไขปัญหาของศูนย์ดำรงธรรมที่เดิมเป็นเพียงหน่วยงานที่รับเรื่องร้องทุกข์เท่านั้น นอกจากนี้ การจัดตั้งศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดจะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาของประชาชนให้เสร็จสิ้นได้อย่างรวดเร็วเพราะเป็นการลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน ซึ่งหากประชาชนมาที่

ศูนย์ดำรงธรรมแล้ว เรื่องใดที่สามารถให้บริการแบบเบ็ดเสร็จได้ จะสามารถดำเนินการให้แล้วเสร็จได้ใน ศูนย์เดียว แสดงถึงความพยายามเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนของศูนย์ดำรงธรรมให้ครอบคลุมในทุก ๆ ด้าน เพื่อให้การบริการและการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนบรรลุเป้าหมายตามนโยบายของภาครัฐ โดยยึดถือประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติเป็นที่ตั้งควบคู่ไปกับการยึดหลักธรรมาภิบาลในการทำงานภายใต้การบูรณาการร่วมกับทุกภาคส่วน เพื่อให้การขับเคลื่อนการทำงานตามนโยบายภาครัฐในระดับพื้นที่มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สุขต่อประชาชน

บรรณานุกรม

- กระทรวงมหาดไทยได้จัดตั้ง “ศูนย์ดำรงธรรม”. (ม.ป.ป.). สืบค้น 28 มิถุนายน 2559 จาก <http://www.thaipr.net/general/152267>
- คณะรัฐมนตรีมีมติการสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์ดำรงธรรม. (15 ตุลาคม 2557). สืบค้น 28 มิถุนายน 2559 จาก http://pr.prd.go.th/chaiyaphum/ewt_news.php?nid=6886 คสช. ประกาศ “ตั้งศูนย์ดำรงธรรม” เพื่อประชาชน. (19 กรกฎาคม 2557). **ไทยรัฐออนไลน์**. สืบค้น 28 มิถุนายน 2559 จาก <http://www.thairath.co.th/content/437323> บุษยามาศ ชอว์รัมย์. (16 ตุลาคม 2557). คำถามถึง “ศูนย์ดำรงธรรม” เป็น “ที่พึ่งประชาชน” ได้จริงหรือ?. **แนวหน้า**. สืบค้น 28 มิถุนายน 2559 จาก <http://www.ryt9.com/s/nnd/2008947> “ประกาศคณะกรรมการความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 96/2557 เรื่อง การจัดตั้งศูนย์ดำรงธรรม” (23 กรกฎาคม 2557). **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 131 ตอนพิเศษ 138 ง, น. 8-9. ปชช. แห่ร้อง “ศูนย์ดำรงธรรม” ปี 7 เดือน ทะลุ 2.6 ล้านเรื่อง. (14 มีนาคม 2559). **ไทยรัฐออนไลน์**. สืบค้น 28 มิถุนายน 2559 จาก <http://www.thairath.co.th/content/590639> มท.กำชับเพิ่มประสิทธิภาพศูนย์ดำรงธรรม. (18 พฤษภาคม 2559). **INDEPENDENT NEWS NETWORK**. สืบค้น 28 มิถุนายน 2559 จาก <http://www.innnews.co.th/shownews/show?newscode=699700> “มท.” สนองคสช. ตั้งศูนย์ดำรงธรรม บริการประชาชนครอบคลุมทุกเรื่อง. (18 สิงหาคม 2557). **แนวหน้า**. สืบค้น 28 มิถุนายน 2559 จาก <http://www.naewna.com/local/117633> รายงานผลการดำเนินงานของรัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ครบรอบ 1 ปี (12 กันยายน 2557-12 กันยายน 2558). (พฤศจิกายน 2558). สืบค้น 28 มิถุนายน 2559 จาก <http://www.thaigov.go.th/pdf/report1year.pdf> รัฐบาลไทย. (14 มีนาคม 2559). **มหาดไทย** เผยยอดผู้ใช้บริการศูนย์ดำรงธรรมในช่วง 1 ปี 7 เดือน กว่า 2.6 ล้านเรื่อง งานบริการเบ็ดเสร็จยังฮิตเหมือนเดิม เร่งพัฒนาบุคลากรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการประชาชน. สืบค้น 28 มิถุนายน 2559 จาก <http://www.thaigov.go.th/index.php/th/news-ministry/2012-08-15-09-42-33/item/101089-id-101089> _____ . (19 เมษายน 2559). **ศูนย์ดำรงธรรมฮิต ประชาชนใช้บริการช่วงสงกรานต์ กว่า 1.6 แสนราย**. สืบค้น 28 มิถุนายน 2559 จาก <http://www.thaigov.go.th/index.php/th/news-ministry/2012-08-15-09-42-33/item/102316-id-102316>

_____. (18 พฤษภาคม 2559). มหาดไทยเชิญชวนประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงการทำงานของศูนย์ดำรงธรรม มุ่งมั่นพัฒนาระดับการทำงานให้ตอบสนองต่อความต้องการและความคาดหวังของประชาชน. สืบค้น 28 มิถุนายน 2559 จาก <http://www.thaigov.go.th/index.php/th/news-ministry/2012-08-15-09-42-33/item/103252-id-103252>